

کلاس درس و تست آنلاین معادلات دیفرانسیل

مدرس: مسعود آقاسی

[@math_equation](https://www.instagram.com/math_equation)

[@aghasi_equation1](https://www.instagram.com/aghasi_equation1)

www.m-aghasi.com

masoudaghasi1395@gmail.com

منبع لازم برای کلاس درس و تست آنلاین
معادلات دیفرانسیل کنکور ارشد و دکتری ۱۴۰۲

معادلات دیفرانسیل - جلد ۱

لینک خرید اینترنتی : <https://b2n.ir/660229>

فصل ۱: مقدمات

تعریف های مقدماتی

متغیر مستقل $y = y(x)$ تابع مجهول
 $y' = \frac{dy}{dx}$, $y'' = \frac{d^2y}{dx^2}$ یک متغیره

تعریف: هر رابطه بین تابع مجهول و متغیر مستقل و مشتقات تابع مجهول نسبت به مستقل، معادله دیفرانسیل نامیده می شود.

تعریف: بیشترین مرتبه مشتق تابع مجهول مرتبه معادله نامیده می شود.

۱) معادله خطی: هر معادله ای که به فرم زیر باشد، خطی نامیده می شود.

$$a_n(x)y^{(n)} + a_{n-1}(x)y^{(n-1)} + \dots + a_1(x)y' + a_0(x)y = f(x) \quad (*)$$
 انواع معادله دیفرانسیل

۲) معادله غیر خطی: هر معادله ای که به فرم (*) نباشد.
 ل y' و y'' و ..... شامل عملگر غیر خطی (sin, ln, توان...) باشد

انواع معادلات خطی
 $f(x) = 0 \Leftrightarrow$ همگن
 $f(x) \neq 0 \Leftrightarrow$ غیر همگن

مثال. نمونه‌های از معادله دیفرانسیل:

الف) $xy'' + 4y' + (\sin x)y = 0$ $f(x) = 0$

ب) $y''' + 2e^x y' - 4y = \tan x$ $f(x) \neq 0$

ج) $y''(x) + 2y'(x) + y(x) = \sin x$

معادله مرتبه دوم، خطی، همگن
 معادله مرتبه سوم، خطی، غیرهمگن
 معادله مرتبه دوم، غیرخطی

↓ عملگر غیرخطی

تعریف: به تابعی که در یک معادله دیفرانسیل صدق کند، **جواب** آن معادله نامیده می‌شود.

تعریف: به جوابی از یک معادله مرتبه n که n پارامتر $C_1, C_2, \dots, C_n$ دارد، **جواب عمومی** نامیده می‌شود.

تعریف: با مقداردهی به پارامترها در جواب عمومی، یک جواب حاصل می‌گردد که **جواب خاص (جواب خصوصی)** نامیده می‌شود.

↓ شرط اولیه (شرط مرزی)

مثال. آیا $y = e^{2x}$ جواب معادله $y'' - 4y = 0$ است؟ مرتبه ۲، خطی، همگن

آیا $y = e^{2x}$ در معادله صدق می‌کند؟ (در معادله جایگذاری کنید!!)

$y = e^{2x}$ جواب است $\Rightarrow$ طرف دوم = $4e^{2x} - 4e^{2x} = 0$

$y = C_1 e^{2x} + C_2 e^{-2x}$ جواب معادله است $C_1, C_2 \in \mathbb{R}$

پارامتر (متغیری به جز x و y)

جواب عمومی $\Rightarrow$ مرتبه = ۲ = تعداد پارامتر

(رشته منحنی) بی نهایت جواب خانواده منحنی

$y(0) = -\sqrt{2}$ و $y'(0) = 5$: شرط اولیه (مقدار y و y' و ... در یک x مشترک)

$y(0) = 10$ و $y'(1) = 5$: شرط مرزی (مقدار y و ... در x های متفاوت)

تشکیل معادله دیفرانسیل

مهم!!

اگر یک خانواده منحنی شامل n پارامتر $c_1, c_2, \dots, c_n$ داشته باشیم برای تشکیل معادله دیفرانسیل آن، از خانواده منحنی

n بار مشتق نسبت به مستقل می‌گیریم و بین معادلات حاصل $c_1, c_2, \dots, c_n$ حذف کنیم (معادله مرتبه n)

نکته: معادله دیفرانسیل، منحنی $y = c_1 f(x) + c_2 g(x)$ عبارت است از:

$$\begin{vmatrix} f(x) & g(x) & y \\ f'(x) & g'(x) & y' \\ f''(x) & g''(x) & y'' \end{vmatrix} = 0$$

ترکیب خطی

مثال. (تست ۱۰ صفحه ۱۷ جلد اول) معادله دیفرانسیل سهمی‌های به معادله $y = cx^2 + d$ کدام است؟

(ژئوفیزیک ۷۶، مکانیک - آزاد ۸۲)

y : تابع x : مستقل

(۲) $y'' + (x^2 - 2x)y' - y = 0$

(۱) $x^2 y'' - 2xy' + y = 0$

(۴) $2xy'' - x^2 y' + y = 0$

(۳) $xy'' - y' = 0$

روشن اول.

y'' و y' و y مرتبه دوم $\Rightarrow$ تعداد $2 \Rightarrow c, d$ پارامترها

$$\begin{cases} y = cx^2 + d \\ y' = 2cx \\ y'' = 2c \end{cases}$$

حذف $c \rightarrow y' = y'' x \Rightarrow x y'' - y' = 0$ (۳) ✓

نکته $\Rightarrow$ یکتایی x^2 است $\Rightarrow f(x)=x^2, g(x)=1 \Rightarrow$ روش نو

$$\begin{vmatrix} 1 & x^2 & y \\ 0 & 2x & y' \\ 0 & 2 & y'' \end{vmatrix} = 1 \times (-1) \times \begin{vmatrix} 2x & y' \\ 2 & y'' \end{vmatrix} + 0 + 0 = 2xy'' - 2y' = 0 \Rightarrow xy'' - y' = 0 \quad (3) \checkmark$$

سپون اول

مثال. (تست ۲ صفحه ۷۰۱ جلد دوم) معادله دیفرانسیل دسته دویایی در صفحه که مرکز آن‌ها روی محور x ها باشد،

(ریاضی ۸۵، عمران و نقشه‌برداری ۹۸)

دایره

کدام است؟

مؤلفه y صفر است $\Leftarrow \beta = 0$

$$1 + yy'' + y' = 0 \quad (2)$$

$$1 - y^2 y'' + y' = 0 \quad (1)$$

$$1 + yy'' + y'^2 = 0 \quad (4)$$

$$1 - yy'' + y'^2 = 0 \quad (3)$$

معادله دایره به مرکز (α, β) و شعاع R : هندسه $(x-\alpha)^2 + (y-\beta)^2 = R^2$

لاول y و y' $\Rightarrow$ پارامتر $\Rightarrow$ معادله خانواده یعنی $(x-\alpha)^2 + y^2 = R^2$: مرکز روی محور x ها

$$\frac{d}{dx} \Rightarrow 2(x-\alpha) + 2yy' = 0$$

مرب

$$\frac{d}{dx} \Rightarrow 2 + 2y' \cdot y' + 2y \cdot y'' = 0 \quad \text{معادله دیفرانسیل}$$

$$\Rightarrow 1 + y'^2 + yy'' = 0 \quad (4) \checkmark$$

فصل ۲: معادلات دیفرانسیل مرتبه اول

$$F(x, y, y') = 0 \text{ معادله مرتبه اول}$$

* جواب عمومی شامل یک پارامتر C است

$$* \text{ شرط اولی } y_0 = y(x_0)$$

اعمال شرط $\Leftarrow$ مقدار C بدست می آید.

انواع معادلات دیفرانسیل مرتبه اول

- معادله تفکیک پذیر ✓
- معادله خطی ~~مهم~~ ✓
- معادله برنولی
- معادله ریکاتی
- معادله همگن
- معادله کامل (فاکتور انتگرال - حل معادله با تشکیل دیفرانسیل کامل) ~~مهم~~
- معادله درجه دوم بر حسب y'
- معادله حل شده بر حسب x یا y (معادله کلرو)
- مسیر متعامد (کاربرد معادله دیفرانسیل) ✓ $\Leftarrow$ کاربرد معادله

۱. معادله تفکیک پذیر (جداشدنی)

تعریف: هر معادله به فرم $y' = f(x)g(y)$ معادله تفکیک پذیر نامیده می شود.

روش حل: قرار دهید $y = \frac{dy}{dx}$ و پس عبارات شامل y را کنار dy و عبارات شامل x را کنار dx بنویسید و پس انتگرال بگیرید.
جواب شامل C !! $\Rightarrow \frac{dy}{g(y)} = f(x)dx$

مثال. (تست ۵۹ صفحه ۴۹۲ جلد دوم) جواب معادله $y' = \frac{y-x^2y}{x-xy^2}$ کدام است؟

عومی $y = \sqrt{\frac{1}{4}y^2 - \frac{1}{4}x^2 + c}$ (۲)

(۱) $y = \sqrt{\frac{1}{4} \ln y + \frac{1}{4}x^2 + c}$

(۴) $\ln y = \frac{1}{4}y^2 - \frac{1}{4}x^2 + c$

(۳) $\ln \left| \frac{y}{x} \right| = \frac{1}{4}y^2 - \frac{1}{4}x^2 + c$

$\frac{dy}{dx} = y' = \frac{y(1-x^2)}{x(1-y^2)}$ تفکیک نیز $\frac{1-y^2}{y} dy = \frac{1-x^2}{x} dx$

$\left(\frac{1}{y} - y\right) dy = \left(\frac{1}{x} - x\right) dx \rightarrow \ln|y| - \frac{1}{2}y^2 = \ln|x| - \frac{x^2}{2} + C$

$\Rightarrow \ln\left|\frac{y}{x}\right| = \frac{1}{2}y^2 - \frac{1}{2}x^2 + C$ (۳) ✓

حل معادله
 (۱) تشخیص نوع معادله
 (۲) یادآوری روش حل
 (۳) انجام مراحل حل
 (۴) محاسبه انتگرال ✓

مثال. فرض کنید $y(x)$ جواب معادله دیفرانسیل $y' = xe^{-x^2+y}$ ، با شرط $y(0) = 0$ باشد، در این صورت بجانب

$\int e^u u' dx = e^u$

(عمران ۱۴۰۱)

$y=b$ بجانب افقی $\Rightarrow \lim_{x \rightarrow \pm\infty} y = b$: بجانب افقی

افقی $y(x)$ کدام است؟

(۴) تابع جواب فاقد بجانب افقی است.

(۳) $y=1$

(۲) $y=\ln 2$ ✓

(۱) $y=0$

تفکیک نیز $\frac{dy}{dx} = y' = x e^{-x^2} \cdot e^y \Rightarrow e^{-y} dy = x e^{-x^2} dx$ (جواب عومی) گام ۱

$\int e^{-y} dy = \int x e^{-x^2} dx \Rightarrow -e^{-y} = -\frac{1}{2} e^{-x^2} + C$
 (زنی $u = -x^2$)
 $z = -y \Rightarrow dz = -dy$

جواب عومی
 ضربیات محاسبه انتگرال

گام ۲: اعمال شرط $y(0) = 0 \xrightarrow{x=0, y=0} -1 = -\frac{1}{2} + C \Rightarrow C = -\frac{1}{2} \Rightarrow -e^{-y} = -\frac{1}{2} e^{-x^2} - \frac{1}{2}$

$\int x e^{-x^2} dx \stackrel{u=-x^2}{=} \int -\frac{1}{2} e^u du = -\frac{1}{2} e^u + C = -\frac{1}{2} e^{-x^2} + C$

جواب خاص $x \rightarrow \pm\infty \Rightarrow -e^{-y} = -\frac{1}{2} e^{-\infty} - \frac{1}{2} \Rightarrow e^{-y} \rightarrow \frac{1}{2} \Rightarrow -y \rightarrow \ln \frac{1}{2} = -\ln 2 \Rightarrow y = \ln 2$

نکته. هر معادله به فرم $y' = f(ax+by+c)$ و $b \neq 0$ را با تغییر تابع $u = ax+by+c$ معادله خط

به معادله تفکیک پذیر (بر حسب تابع u و مستقل x) تبدیل می‌کنیم.

مثال. (تست ۱۳ صفحه ۲۸ جلد اول) جواب معادله دیفرانسیل $\frac{dy}{dx} = 1 + \frac{1}{\sin(x-y+1)}$ کدام است؟

(برق ۸۰، مکانیک-آزاد ۸۷، ساجی ۹۳، عمران ۹۴، معدن ۹۷)

معادله خط $y = 1 - x + \cos^{-1} x$ (۲)

(۱) $y = 1 + x - \cos^{-1} x$

(۴) $\cos(y-x+1) = x^2 + 1$

(۳) $\cos(y-x+1) = 2$

نکته: $u = x - y + 1 \xrightarrow{\frac{d}{dx}} u' = 1 - y' \Rightarrow y' = 1 - u'$

تغییر تابع

تفکیک‌پذیر $1 - u' = 1 + \frac{1}{\sin u} \Rightarrow \frac{du}{dx} = -\frac{1}{\sin u}$

$\Rightarrow -\sin u \, du = dx \xrightarrow{\int} \cos u = x + C$

$\Rightarrow \cos(x-y+1) = x + C \xrightarrow{\cos^{-1}} x - y + 1 = \cos^{-1}(x+C) \Rightarrow y = x + 1 - \cos^{-1}(x+C) \xrightarrow{C=0} (1) \checkmark$

مثال. جواب عمومی معادله دیفرانسیل $(x-y)^2 y' = 4$ ، کدام است؟

$$y = \ln\left(\frac{x-y+2}{x-y-2}\right) + c \quad (2)$$

$$y = \frac{1}{2} \ln\left(\frac{x-y+2}{x-y-2}\right) + c \quad (1)$$

$$y = \ln\left(\frac{x-y-2}{x-y+2}\right) + c \quad (4)$$

$$y = \frac{1}{2} \ln\left(\frac{x-y-2}{x-y+2}\right) + c \quad (3)$$

نکته $\rightarrow u = x - y \xrightarrow{\frac{d}{dx}} u' = 1 - y' \Rightarrow y' = 1 - u'$

$y' = \frac{4}{(x-y)^2}$ ← معادله

تغییر متغیر $\rightarrow 1 - u' = \frac{4}{u^2} \Rightarrow \frac{du}{dx} = 1 - \frac{4}{u^2} = \frac{u^2 - 4}{u^2}$

$$\Rightarrow dx = \frac{u^2}{u^2 - 4} du = \frac{(u^2 - 4) + 4}{u^2 - 4} du = \left(1 + \frac{4}{(u-2)(u+2)}\right) du = \left(1 + \frac{1}{u-2} + \frac{1}{u+2}\right) du$$

$$\int \Rightarrow x + C = u + \ln(u-2) - \ln(u+2) = u + \ln \frac{u-2}{u+2}$$

$$\Rightarrow \cancel{x} + C = \cancel{x} - y + \ln \frac{x-y-2}{x-y+2} \Rightarrow y = \ln \frac{x-y-2}{x-y+2} + C$$

۲. معادله خطی

تعریف: هر معادله به فرم $a_1(x)y' + a_0(x)y = f(x)$ *معادله خطی* نامیده می‌شود. ($a_1(x) \neq 0$)

روش حل: (۱) معادله را استاندارد کنید (ضریب y' برابر یک شود یعنی معادله را بر ضریب y' تقسیم کنید)

$$y' + p(x)y = q(x)$$

(۲) عامل انتگرال $\mu(x) = e^{\int p(x) dx}$ را محاسبه کنید. (عامل انتگرال معادله خطی استاندارد است)

~~$\mu(x)y' + p(x)\mu(x)y = q(x)\mu(x)$~~ $\rightarrow$ $(\mu(x)y)'$

(۳) جواب عمومی معادله خطی عبارت است از:

$$y = \frac{1}{\mu(x)} \left(\int \mu(x)q(x) dx + C \right)$$

مثلاً: $e^{\int \frac{k}{x} dx} = e^{k \ln x} = e^{\ln x^k} = x^k$

(دکتری مهندسی پزشکی ۹۶)

معادله خطی است!!

$$y = e^x(x+c) \quad (۲)$$

$$y = xe^x(x+c) \quad (۱)$$

$$y = e^{-x}(x+c) \quad (۴)$$

$$y = xe^{-x}(x+c) \quad (۳)$$

استاندارد: $y' - \frac{x+1}{x}y = x e^x$, $\mu(x) = e^{\int p(x)dx} = e^{-\int(1+\frac{1}{x})dx} = e^{-(x+\ln x)} = e^{-x} \cdot e^{-\ln x} = x^{-1} e^{-x}$

فرمول جواب عمومی: $y = \frac{1}{x^{-1} e^{-x}} \int x^{-1} e^{-x} \cdot x e^x dx = x e^x (x+c) \quad (۱) \checkmark$

$$\int \operatorname{tg} u \, du = -\ln |\cos u|$$

(عمران و نقشه برداری ۹۹)

شرط اول: $y = \frac{e^{\sin x} - 1}{\sin x} \quad (۲)$

$$y = \frac{e^{\sin x} - 1}{\cos x} \quad (۱)$$

$$y = \tan x (e^{\sin x} - 1) \quad (۴)$$

$$y = \tan x e^{\sin x} \quad (۳)$$

گام ۱: معادله خطی: $p(x) = -\operatorname{tg} x$, $q(x) = e^{\sin x}$ جواب عمومی

$$\mu(x) = e^{\int \operatorname{tg} x \, dx} = e^{-\ln(\cos x)} = \cos x$$

فرمول سبب: $y = \frac{1}{\cos x} \int \cos x \cdot e^{\sin x} dx = \frac{1}{\cos x} (e^{\sin x} + c)$ جواب عمومی

گام ۲: اعمال شرط: $y(0) = 0 \rightarrow x=0, y=0 \xrightarrow{\text{عمومی}} 0 = \frac{1}{1} (1+c) \Rightarrow c = -1 \quad (۱) \checkmark$

نکته: هر معادله خطی به فرم $a_0(x)y' + a_1(x)y = f(x)$ باشد به شرط آنکه $a_0'(x) = a_1(x)$ باشد.

نیاز به $\mu(x)$ ندارد و پس انتگرال می گیریم. $(a_1(x)y)' = f(x)$

(مدیریت نساجی ۸۲)

مثال. (تست ۵۲ صفحه ۹۴ جلد اول) جواب عمومی معادله $xy' + y = 4x^3$ برابر است با:

(۲) $y = cx + 4x^4$

(۱) $xy = c + 4x^3$

(۴) $y = cx + 2x^2$

(۳) $xy = c + x^4$

نکته $xy' + y = 4x^3 \rightarrow (xy)' = 4x^3 \rightarrow xy = x^4 + c$ (۳) ✓

نکته. هر معادله به فرم $a_1(x)y' + a_0(x)f(y) = g(x)$ با تغییر تابع $z = f(y)$ به معادله خطی (بر حسب تابع z و متغیر x) تبدیل می شود.

صبارتی است که مانع خطی شدن است و تنها است و مشتق آن موجود است $\leftarrow$ خطی می شود.

مثال. (تست ۱ صفحه ۶۳۶ جلد دوم) جواب معادله دیفرانسیل $xy'y' + \frac{1}{y}y' = x \cos x$ کدام است؟

(دکتری عمران، نقشه برداری، محیط زیست، مهندسی دریا ۹۵)

(۲) $y^3 = 2 \sin x + \frac{2}{x} \cos x + \frac{c}{x}$

(۱) $y^3 = 2 \cos x + \frac{2}{x} \sin x + \frac{c}{x}$

(۴) $y^3 = 2 \sin x - \frac{2}{x} \cos x + \frac{c}{x}$

(۳) $y^3 = 2 \cos x - \frac{2}{x} \sin x + \frac{c}{x}$

خطی بودن را فراموش نکند مشتق y^3

موجود است $\leftarrow$ خطی می شود!!

در معادله $z = y^3$ $\frac{d}{dx} z' = 3y^2 y' \rightarrow \frac{1}{3}xz' + \frac{1}{3}z = x \cos x$ (خطی بر حسب z)

خوب تر $\int u dv = uv - \int v du$

$\Rightarrow (\frac{x}{3}z)' = x \cos x \rightarrow \frac{x}{3}z = \int x \cos x dx = x \sin x - \int \sin x dx = x \sin x + \cos x + C \Rightarrow y^3 = 3 \sin x + \frac{3}{x} \cos x + \frac{C}{x}$

مثال. (تست ۳۹ صفحه ۱۳۲ جلد اول) جواب عمومی معادله دیفرانسیل $\frac{xy' - y}{x^2} + \frac{y}{x} = e^{-x}$ کدام است؟

(ریاضی ۸۰، عمران ۹۶)

مشتق

$$y = e^{-x}(x+c) \quad (۲)$$

$$y = xe^{-x}(x+c) \quad (۱)$$

$$y = e^{x+c}(x-c) \quad (۴)$$

$$y = xe^{-x+c} \quad (۳)$$

$$z = \frac{y}{x} \rightarrow z' = \frac{xy' - y}{x^2} \xrightarrow{\text{معادله}} z' + z = e^{-x} \quad (\text{خطی})$$

$$p(x)=1 \Rightarrow \mu(x) = e^{\int dx} = e^x \quad z = \frac{1}{e^x} \int e^x \cdot e^{-x} dx \Rightarrow \frac{y}{x} = e^{-x}(x+c) \quad (۱) \checkmark$$

مثال. (تست ۱۴ صفحه ۴۰۱ جلد دوم) جواب عمومی معادله $y' - x \sin^2 y = xe^{-x^2} \cos^2 y$ کدام گزینه است؟

(برق ۹۰، ریاضی ۹۱، مکانیک ۹۳، کمی ۹۴، ریاضی ۸۴، نساجی ۸۹ و ۹۲، نقشه‌برداری و نساجی ۹۶)

۲sinycasy

$$f \sin y + e^{-x^2} + c \cos y = 0 \quad (۲)$$

$$f \tan y + e^{-x^2} - fce^{x^2} = 0 \quad (۱)$$

$$f \tan x + \frac{x^2}{2} - fce^{x^2} = 0 \quad (۴)$$

$$f \tan y + e^{-2x^2} - fce^{-x^2} = 0 \quad (۳)$$

$$\cos^2 y \Rightarrow y' \sec^2 y - 2x \operatorname{tg} y = x e^{-x^2} \quad z = \operatorname{tg} y \Rightarrow z' = y' \sec^2 y$$

مانع خطی و تنها ← مشتق موجود است ← خطی

$$z' - 2x z = x e^{-x^2} \quad \mu(x) = e^{\int -2x dx} = e^{-x^2}$$

$$z = \frac{1}{e^{-x^2}} \int e^{-x^2} \cdot x e^{-x^2} dx = e^{x^2} \int x e^{-2x^2} dx = e^{x^2} \left(-\frac{1}{4} e^{-2x^2} + c \right)$$

$$\Rightarrow \operatorname{tg} y = -\frac{1}{4} e^{-x^2} + c e^{x^2} \Rightarrow (۱) \checkmark$$

نکته. هر معادله $y' = \frac{a(y)}{b(y)x + c(y)}$ با فرض آنکه x را تابع y فرض کنید معادله خطی است $\frac{dy}{dx}$

کافی است قرار دهید $y' = \frac{1}{x'}$ (که $x' = \frac{dx}{dy}$) و معادله خطی حاصل را حل کنید!!

مثال. (تست ۷ صفحه ۵۶۴ جلد دوم) جواب مسأله مقدار اولیه $y(1) = 0$ و $y'e^{\sin y} + xy' \tan y = 1$ کدام است؟

$x=1, y=0$

(مکانیک ۹۴)
 $y'(e^{\sin y} + x \tan y) = 1$

$\cos x = \ln(y \sin x)$ ✗

$\sin x = \ln(y \cos x)$ ✗

$\cos y = \ln(x \sin y)$ ✗

$\sin y = \ln(x \cos y)$ ✓

نکته $y = \sin x, x = \tan y$ $y' = \frac{1}{x'}$
 معادله: $y' = \frac{1}{x \tan y + e^{\sin y}}$ (جواب عمومی) گام ۱

خطی (تابع x ، متغیر y)
 $\frac{1}{x'} = \frac{1}{x \tan y + e^{\sin y}} \Rightarrow x' = x \tan y + e^{\sin y} \Rightarrow x' - \tan y \cdot x = e^{\sin y}$

جواب عمومی: $x = \frac{1}{\cos y} (e^{\sin y} + C)$ محاسبات عمران و لفته برداری ۹۹

اعمال شرط $y(1) = 0 \Rightarrow x=1, y=0 \Rightarrow 1 = \frac{1}{1} (1+C) \Rightarrow C=0$

$\Rightarrow x = \frac{1}{\cos y} e^{\sin y}$ جواب خاص $\Rightarrow \sin y = \ln(x \cos y)$ (۳) ✓

۳. معادله برنولی

تعریف: هر معادله به فرم $a_1(x)y' + a_0(x)y = f(x)y^n$ و $n \neq 0$ برنولی درجه n نامیده می‌شود.

روش حل: ابتدا دو طرف معادله را بر y^{1-n} تقسیم کنید.

$$a_1(x)y' y^{1-n} + a_0(x)y^{1-n} = f(x)$$

پس از تغییر تابع $z = y^{1-n}$ استفاده کنید تا معادله خطی (بر حسب تابع z و مستقل x) حاصل گردد.

نکته: هر معادله برنولی درجه n با تغییر تابع $z = y^{1-n}$ به معادله خطی تبدیل می‌شود.

مثال. (تست ۳۸ صفحه ۴۸ جلد اول) کدامیک از تبدیلات زیر معادله $y' + P(x)y = y^f Q(x)$ را تبدیل به یک

(مکانیک ۷۰، عمران ۸۹)

معادله خطی خواهد کرد؟

۲ $z = y^f$

۱ $z = y^3$

۳ $z = y^{-3}$

۴ معادله فوق را نمی‌توان خطی کرد.

معادله برنولی با $n=4 \leftarrow$ با تغییر تابع $z = y^{-3} = y^{1-n}$ خطی می‌شود. ✓ (۳)

درس و تست معادلات دیفرانسیل
 (ویژه کنکور ۱۴۰۲)
 مسعود آقاسی @math_equation
 www.m-aghasi.ir

$$y' = \frac{1 - x^2 y^2 \cos^2 x}{y^2 (1 + x^2) \cos^2 x}, \quad y(0) = 1 \implies x=0 \text{ و } y=1$$

$y^2 (1 + x^2) - 2 \tan x = 1$ ✓
 $y^2 (1 + x^2) + 2 \tan x = -1$ ✗

$x^2 (1 + y^2) + 2 \tan x = 1$ ✗
 $x^2 (1 + y^2) + 2 \tan x = -1$ ✗

$y' = \frac{1}{(1+x^2) \cos^2 x} y^{-2} - \frac{x^2}{1+x^2} y$ بر روی $n = -2$

$y^2 y' = \frac{1}{(1+x^2) \cos^2 x} - \frac{x^2}{1+x^2} y^3$; $z = y^3 \implies z' = 3y^2 y'$
 مانع خطی، تنها، مستقیم موجود!!

(معادله) $\frac{1}{3} z' + \frac{z^2}{1+x^2} = \frac{1}{(1+x^2) \cos^2 x}$ خطی تابع z ; $\mu(x) = e^{\int \frac{2x}{1+x^2} dx} = e^{\ln(1+x^2)} = 1+x^2$

جواب عمومی $z = \frac{1}{1+x^2} \int \frac{2}{\cos^2 x} dx = \frac{1}{1+x^2} (2 \tan x + C) \implies y^3 = \frac{1}{1+x^2} (2 \tan x + C)$

اعمال شرط $y(0) = 1 \implies x=0 \text{ و } y=1 \implies 1 = \frac{1}{1} (0 + C) \implies C = 1$

جواب خاص $y^3 = \frac{1}{1+x^2} (1 + 2 \tan x)$ (۲) ✓

نکته. هر معادله به فرم $y' = \frac{a(y)}{b(y)x + c(y)x^n}$ با فرض آنکه x تابع و y مستقل باشد

به معادله برنولی تبدیل می‌گردد. کافی است قرار دهید $y' = \frac{1}{x'}$

مثال. جواب معادله دیفرانسیل $\frac{dy}{dx} = \frac{x^2}{y^5 + x^2 y^2}$ کدام است؟
 $y(1) = 1$

(نقشه برداری ۱۴۰۱)

$$y^2 + x^2 = 3e^{y^2-1} - 1 \quad (2)$$

$$y^2 + x^2 = e^{y^2-1} + 1 \quad (1)$$

$$y^2 + x^2 = 3e^{y^2-1} - 1 \quad (4)$$

$$y^2 + x^2 = e^{y^2-1} + 1 \quad (3)$$

تقسیم بر x^2

نکته y : مستقل و x : تابع $\Rightarrow y' = \frac{1}{x'}$ (معادله) $\frac{1}{x'} = \frac{1}{xy^2 + x^2 y^5}$

$$\Rightarrow x' = xy^2 + y^5 x^2 \quad (\text{برنولی } n = -2) \xrightarrow{\text{مضرب در } x^2} x^2 x' - y^2 x^3 = y^5$$

$$z = x^3 \xrightarrow{d/dy} z' = 3x^2 x'$$

مانع خطی - تنها - مشتق موجود

خطی (z تابع، y مستقل) $\frac{1}{3} z' - y^2 z = y^5$ $\Rightarrow z' - 3y^2 z = 3y^5$ $\int -3y^2 dy = -y^3$ $\mu(y) = e^{-y^3}$

فرمول: $z = \frac{1}{e^{-y^3}} \int 3y^5 e^{-y^3} dy = e^{y^3} \int \underbrace{t}_{-y^3} \underbrace{e^t}_{\frac{dt}{-3y^2 dy}} dt = e^{y^3} ((t-1)e^t + c)$ $\int t e^t dt = (t-1)e^t$ ضرب کنید

$$\Rightarrow x^3 = -y^3 - 1 + c e^{y^3} \quad \text{شرط } x=1, y=1 \Rightarrow 1 = -1 + c e^{-1} \Rightarrow c = 3e^{-1} \Rightarrow x^3 = -y^3 - 1 + 3e^{y^3-1} \quad (5) \checkmark$$

۴. معادله ریکاتی

درس و تست معادلات دیفرانسیل
(ویژه کنکور ۱۴۰۲)

@math_equation مسعود آقاسی
www.m-aghasi.ir

تعریف: هر معادله $y' + a(x)y + b(x)y^2 = c(x) \neq 0$ معادله ریکاتی نامیده می شود.
صافه $y = \phi(x)$ یک جواب معادله باشد:

- (۱) با تغییر تابع $y = \phi(x) + u$ به برنولی (درجه $n=2$) تابع u مستقل x تبدیل شود.
- (۲) $y = \phi(x) + \frac{1}{z}$ به معادله خطی بر حسب تابع z مستقل x تبدیل می شود.

مثال. (تست ۶ صفحه ۷۵۴ جلد دوم) اگر $y(x) = \frac{2}{x}$ یک جواب خصوصی معادله دیفرانسیل $y' + 2x^{-2}y = 2x^{-1}y - y^2$

(مکانیک و برق ۱۴۰۰)
عنبر برنولی

با شرط $x \neq 0$ باشد، جواب عمومی معادله، کدام است؟

$$y = \frac{2}{x} + \frac{1}{-x + cx^2} \quad (2)$$

$$y = \frac{2}{x} + \frac{2x^2}{x^3 + c} \quad (1)$$

$$y = \frac{2}{x} + \frac{-1 + cx^3}{x} \quad (4)$$

$$y = \frac{2}{x} + \frac{x^3 + c}{3x^2} \quad (3)$$

معادله ریکاتی: $y = \frac{2}{x} + \frac{1}{z}$ تغییر تابع $\frac{d}{dx} y = -2x^{-2} - z^{-2} z'$

معادله: $-2x^{-2} - z^{-2} z' + 2x^{-2} = 2x^{-2} (2x^{-1} + z^{-1}) - (2x^{-1} + z^{-1})^2$

$\Rightarrow -z^{-2} z' = -2x^{-1} z^{-1} - z^{-2}$ $\xrightarrow{\text{ضرب در } z^2}$ $-z = -\frac{2}{x} z - 1$ خطی $\Rightarrow z' - \frac{2}{x} z = -1$ ✓

$\mu(x) = e^{\int -\frac{2}{x} dx} = x^{-2}$ $\xrightarrow{\text{فول}}$ $z = \frac{1}{x^{-2}} \int x^{-2} dx = x^2 (-\frac{1}{x} + c) \Rightarrow z = -x + cx^2 \Rightarrow y = \frac{2}{x} + \frac{1}{-x + cx^2}$ (۲) ✓

مطالب تدریس شده جلسه اول (از جلد اول معادلات):

✓ فصل ۱ : صفحه ۱۳ تا ۱۸

✓ فصل ۲ : صفحه ۳۵ تا ۵۰

تکالیف جلسه اول :

✓ همه مثالها و تستهای جلد اول معادلات دیفرانسیل از صفحه های بالا

مطالبی که جلسه دوم (پنجشنبه ۱۹ آبان) تدریس می شود :

➤ معادله همگن، معادله کامل (فاکتور انتگرال، دیفرانسیل کامل)، معادله

درجه دوم بر حسب y'

حتما نسبت به پیش مطالعه مطالب بالا از کتاب، قبل از حضور در کلاس اقدام بفرمایید.

پیش نیاز جلسه دوم:

معادله تفکیک پذیر، معادله خطی

روشهای رفع اشکال و مشاوره :

- از طریق ایمیل masoudaghsi1395@gmail.com
- از طریق بلاگ روم در صفحه اول سایت www.m-aghasi.ir
- آیدی تلگرام [@math_admin77](https://t.me/math_admin77)
- استراحت بین کلاس و پس از اتمام کلاس تا پاسی از شب (برای حاضرین در کلاس آنلاین)

برنامه دوره های ریاضی عمومی و معادلات آنلاین برای کنکور ۱۴۰۲

برای ثبت نام در کلاسهای آنلاین (ویژه کنکور ۱۴۰۲) می توانید از لینک های زیر استفاده نمایید:

- <https://b2n.ir/da1402> کلاس درس و تست ۱۵+۱۰۰ ساعتی ریاضی عمومی
- <https://b2n.ir/te1402> کلاس نکته و تست ۵۰ ساعتی ریاضی عمومی
- <https://b2n.ir/mo1402> جمع بندی ریاضی عمومی ۲۵ ساعتی (بر اساس باکس مطالب مشابه)
- <https://b2n.ir/pa1402> پکیج کلاس درس+نکته+جمع بندی ۱۹۰ ساعتی ریاضی عمومی
- <https://b2n.ir/ta1402> ویدیو و جزوه رایگان تدریس ریاضی پایه در ۱۵ ساعت
- <https://b2n.ir/eq1402> کلاس درس و تست ۵۰ ساعتی معادلات دیفرانسیل
- <https://b2n.ir/fe1402> ویدیو و جزوه درس و تست فشرده ۱۶+۵۰ ساعتی ریاضی عمومی
- <https://b2n.ir/wb1402> وبینار رایگان روش بهینه مطالعه ریاضی (فاز اول) برای کنکور ۱۴۰۲
- <https://b2n.ir/wbb1402> وبینار رایگان روش بهینه مطالعه ریاضی (فاز ۲ و ۳) برای کنکور ۱۴۰۲
- <https://b2n.ir/ja1402> کارگاه رایگان حل تست جامع ریاضی (تستهای کنکور ۹۶ تا ۱۴۰۱ رشته های مختلف)
- <https://b2n.ir/fd1402> جلسه اول کلاس درس و تست ریاضی عمومی (رایگان)
- <https://b2n.ir/fm1402> کارگاه رایگان تدریس اعداد مختلط (جلسه ۹ کلاس درس و تست)
- <https://b2n.ir/we1402> وبینار رایگان روش بهینه مطالعه معادلات دیفرانسیل برای کنکور ۱۴۰۲
- <https://b2n.ir/fu1402> جلسه اول کلاس درس و تست معادلات دیفرانسیل (رایگان)

- ✓ پکیج ۱۹۰ ساعتی کاملترین دوره ریاضی عمومی است و تخفیف بالاتری نسبت به سایر دوه ها خواهد داشت.
- ✓ دوستانی که از دوره رایگان ریاضی پایه استفاده کرده اند، در صورت تمایل برای ثبت نام در هر یک از دوره های (درس، نکته، جمع بندی، پکیج) از کد تخفیف **PAYE10** استفاده نمایند تا از ۱۰٪ تخفیف اضافه تر بهره مند گردند.

توجه : در صورت بروز مشکل در استفاده از لینک های بالا، برای دریافت لینک فعال یا ثبت نام به

صفحه اول سایت <https://negareh.ac.ir/aghasi> یا www.m-aghasi.ir یا

<https://b2n.ir/cs1402> یا کانال تلگرام [@math_equation](https://t.me/math_equation) مراجعه یا از طریق

آیدی تلگرام [@math_admin77](https://t.me/math_admin77) یا ایمیل زیر پیگیری نمایید:

masoudaghasi1395@gmail.com

ایمیل برای مشاوره یا رفع اشکال :